

STAȚIUNEA VÂLCELE ȘI PERSONALITĂȚILE ROMÂNEȘTI DE SEAMĂ CARE AU POPOSIT AICI ÎN SECOLUL XIX-XX

Nicolae Moldovan

Stațiunea balneo-climaterică Vâlcele este așezată în depresiunea estică a Munților Baraolt.

În anul 1861 revista pariziană "L'Illustration" prezenta o gravură în lemn, realizată de francezul Chaillou, cuprinzând o vedere panoramică a "cele mai renumite stațiuni balneo-climaterice ce se află în Transilvania ce are un trecut de peste un secol". Este vorba de stațiunea Vâlcele.

Analizele chimice asupra apelor minerale ale Vâlcelelor făcute în 1761 situau calitățile lor curative la nivelul celor mai renumite stațiuni ale vremii: Pyrmount, Kissingen, Franzbad.

Renumele elegantei stațiuni, cât și așezarea geografică în apropiere de Țara Românească și Moldova, au atras numeroși pacienți. Călătoria de la București la Vâlcele se făcea cu atelaje hipo în cupeu secondat de chervan în care era încărcat bagajul și personalul de serviciu.

După 1882, când s-a făcut joncțiunea căii ferate de la Predeal, deplasarea a devenit mai comodă, sporind afluența de pacienți. O astfel de călătorie, de la București la Vâlcele, din anul 1853 a fost consemnată de generalul Ștefan Stoica.

Interesantă este și descrierea unei călătorii spre Vâlcele a lui Gh. Barițiu în jurul anului 1836. Era împreună cu Timotei Cipariu în iulie 1863. "Ne pregăteam să tocim la Tâmoiu o căruță la Arpătac unde români cu bani se găseau la borviz" nota el. "Acolo se afla și Rudolf Orghidan cu care, și cu Jipa și luga cel bătrân multe am grăit" (Biblioteca Academiei Cluj-Napoca). Subiectele abordate au fost destule. S-a vorbit despre școala nou înființată la Brașov (1834) unde Barițiu fusese chemat să predea, despre inițiativa de a înființa o foaie de literatură "poporală în limba noastră, căci la o publicațiune de cuprins politic nu putează nimeni, nici un român" (Gh. Barițiu "Foi comemorative", pag.9, Sibiu, 1892).

Din aceste discuții s-a născut "Foaia Duminecii", apărută la 2 ianuarie 1837, fiind prima publicație în limba română din Transilvania. Scopul acesteia: „Spre înmulțirea cunoștințelor celor de obște folositoare“.

Interesantă este și scrisoarea lui Barițiu către Iacob Mureșanu din 18 iulie 1840, referitoare tot la "ieșire" la Vâlcele: "Frate și prietene, Noi/ G. Barițiu și Andrei Mureșanu/ hotărâsem mai înainte ca după examen/ cei doi fiind profesori la Brașov/ să ieșim la aer slobod până la Arpătac ... Zău, nu mergem noi de flori de măr la Arpătac; Beizadeaua Ghica este acolo - mă înțelegi. Al D-tale sincer prieten G. Barițiu“.

Este evident substratul întâlnirii dintre fruntași politici brașoveni cu Beizadeaua Ghica, venit de peste munți la Vâlcele. Asemenea întâlniri au fost numeroase.

O susținută activitate a desfășurat ASTRA, care prin intermediul tinerilor elevi din Brașov au răspândit ziare, broșuri, calendare, cărți de cultură populară și bibliotecă pentru biserică.

Activitatea ASTREI a avut o mare înrăurire în rândul populației locale, contribuind la dezvoltarea conștiinței de neam, a propășirii lor culturale.

Eleganta sală de spectacole era folosită în timpul iernii pentru petreceri, serbări, prezentarea de spectacole. Astfel în anul 1912, de Crăciun, a fost prezentată cu mare succes piesa "Baba Anghelușă", de către un grup de localnici. Acuzați fiind că spectacolul a avut un pronunțat caracter naționalist, echipa a avut de suferit din partea autorităților vremii.

În doua jumătate a secolului trecut folcloristul I.C.Bibicescu a cules și publicat, în volumul "Poezii populare din Ardeal", adevărate comori de folclor din Vâlcele, ceea ce dovedește o veche tradiție folclorică păstrată din generație în generație.

Și în perioada secolului nostru, la Vâlcele s-a perpetuat o remarcabilă activitate pe tărâm cultural-artistic datorată și contactului cu populația care s-a perindat an de an pe aceste meleaguri.

Bălcescu a venit în Transilvania pentru prima dată în 1844, însoțit de Luxița Florescu. Venind la Brașov, i-a înmănat lui George Barițiu o scrisoare de recomandare de la Nicolae Bălășescu, profesor ardelean stabilit la București. Acesta îl recomanda astfel: "Frate, aici vine un amic al nostru, Domnul Nicolae Bălcescu. Tânăr dravăn, care n-are altul asemenea între românii de aici; este un geniu. Îl vei cunoaște mai bine conversând cu el. De la el poți auzi multe ... politice și diplomatice. Este un istoric mare, cu cunoștiință lată". Scrisoarea este datată 15 iunie 1844. Bălcescu a stat la Vâlcele până la 4/16 august 1844. Este cel mai îndelungat popas al revoluționarului și cărturarului Bălcescu într-o localitate din Transilvania.

A locuit probabil într-una din vilele stațiunii - dar ce mare păcat că nimeni nu a născut acel loc unde s-ar cuveni să se afle o placă comemorativă - așa cum există în Italia la Palermo. În timpul șederii sale la Vâlcele este posibil ca să fi vizitat și alte locuri din împrejurimi.

A.D.Xenopol în călătoria sa din anul 1909 în Transilvania, trecând prin Vâlcele, s-a urcat pe dealul semeț ce stăjuiește stațiunea. Impresiile le va consemna mai apoi în notele sale de călătorie. Istoricul scrie ca pe un lucru ipotetic, dar plauzibil, că din priveliștea care "se oferă privirilor omului de pe această înălțime" s-a inspirat Bălcescu atunci când a scris admirabilul tablou al Ardealului din cunoscuta operă *Istoria românilor supă Mihai Vodă Viteazul*.

Constantin Daicoviciu în ale sale "Foi comemorative" (Sibiu 1892, pag.15) amintește că în vara anului 1844 George Barițiu se întâlnește în frumoasa stațiune Vâlcele cu I. Heliade Rădulescu dar și cu Dimitrie Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, Cezar Boliac și alții. De atunci Heliade va reveni deseori la Vâlcele cu familia sa. Soția sa, Maria, aflată la Vâlcele atunci când trupele Rusiei imperiale se pregăteau să înăbușe revoluția, scria la Brașov lui Barițiu că "Transilvania să sprijine revoluția din Țara Românească prin trimiterea de formațiuni de luptă". La 16 iulie un grup de negustori brașoveni în frunte cu capelmaistrul Federic Aloisi vine în fața casei în care locuia soția lui Heliade la Vâlcele. S-au cântat arii naționale și s-a strigat "Să trăiască Constituția fraților români! Să trăiască fondatorul ei!"

Mitropolitul Neofit a poposit la Vâlcele între ani 1838-41.

El venea însoțit de medicul său curant și cu secretarul său, Iordache Zosima. Locuia în vila lui Maurer. Tot acolo a locuit și prințul Miloș Obrenovici. (conform însemnărilor lui Kovacs Istvan din 1842).

Mitropolitul Neofit a întocmit o scrisoare în limba română înmănată proprietarului său (Maurer), pentru a-și exprima recunoștința către autoritățile locale care asigurau administrarea și ordinea publică și pentru beneficul tratament asupra sănătății sale.

În timpul șederii la Vâlcele mitropolitul s-a bucurat de multă cinstire.

La Vâlcele au mai sosit personalități românești ca Anton Pann (1794-1854) și Andrei Șaguna (1809-1873).

Principele *Miloș Obrenovici* al Serbiei a urmat tratament la Vâlcele între anii 1839-1842. Drept mulțumire și recunoștință a finanțat construcția unei cochete biserici din cărămidă pentru că vechea construcție din lemn devenise neîncăpătoare.

Această biserică poartă hramul Sf. Mucenic Teodor Stratilat.

La loc de cinste, în biserică, se află portretul ctitorului, executat de că. r. Henric Trenk, un renumit pictor elvețian, care împreună cu Nicolae Grigorescu au imortalizat scene din Războiul de independență de la 1877-1878. Biserica este declarată monument istoric.

Deosebit de interesantă este ctitoria de la Vâlcele a unui boier român, pe nume Ion Bitzcovan "pitar la domnie". El a captat și modernizat un izvor cu ape minerale, consemnând acest fapt pe o placă de marmură cu inscripția: "LA ACEST IZVOR DUPĂ ORICĂȚI TREC SĂ SE ADAPE DE OPRIRE SAU PLATĂ, FIIND DE DUMNEZEU DATĂ ȘI DE MINE ION PITARUL DIN BITZKOVAN, DE ORAȘ BUCUREȘTEAN, CU TRUDĂ ȘI OSTENEALĂ FĂCUTĂ ȘI CHELTUIALĂ. AN 1834". Din păcate placa astăzi nu mai există.

Domnitorul Carol al României a urmat o cură balneară la Vâlcele mai înainte de a construi palatul Peleş de la Sinaia. Pentru cinstirea sa administrația stațiunii a dat numele "Carol" unei băi calde. Deocamdată nu se cunceaște anul în care domnitorul a fost oaspetele acestei stațiuni.

Arhiducele Iosif de Habsburg a inaugurat în vara anului 1883 izvorul de apă minerală ce-i poartă numele și în prezent.

Principele Ferdinand de Hohenzolern al României a efectuat un sejur la Vâlcele în vara anului 1912. Cu această ocazie a luat cunoștință de existența Muzeului din Sf. Gheorghe, pe care apoi l-a protejat în 1916 cu o pază militară. A trimis pe consilierul său cultural Alexandru Tzigara Samurcaș să organizeze protecția instituției.

Samurcaș, al cărui nume se leagă de organizarea Muzeului Satului din București, în Memoriile sale (vol. I 1872-1910) descrie un sejur la Vâlcele, preferate în locul unei excursii la Versailles, consemnând că nu a regretat acest schimb.

Și regii Carol al II-lea și Mihai I au trecut prin stațiune fără însă a poposi timp mai îndelungat.

Au mai poposit la Vâlcele prințul Ghica, în 1841, fost domn al Țării Românești, prințul Sturza (tot în 1841), prințul George Cantacuzino, descendent al unei vechi familii de boieri de origine greacă, din care a provenit Constantin Cantacuzino Stolnicul, prințul George Bibescu (în 1843), domn al Țării Românești între 1842-1848 (cu această ocazie l-a invitat la curtea lui pe Carol Pop de Szathmary- pictor și fotograf); mitropolitul Șuluțiu (în 1866 când a convocat acolo pentru convorbiri și pe Barițiu și pe Mureșianu), Titu Maiorescu în 1857, (unchiul său Popazu, invita în mod obișnuit oaspeți din Muntenia; aici se aflau și familiile Lecca; Maiorescu are ocazia să cunoască pe frumoasa fată a pictorului - Cleopatra Poenaru-muza inspiratoare a poeziei eminesciene "Pe lângă plopii fără soț"), Mișu Pop (pictor, participant la revoluția din 1848, cel care a pictat și multe biserici ortodoxe din Secuime).

Au mai fost la Vâlcele, pentru tratament, și generalul Emanuel Florescu (fost ministru de război în timpul Războiului pentru independență, fost prim ministru) și generalii Sococ, Strățilesco și Teodorescu (acesta fiu al satului, participant la campania din 1919 din Ungaria).

Nicolae Iorga a poposit la Vâlcele doar câteva ore în vara anului 1934. La fel a vizitat stațiunea Alexandru Vaida Voievod.

Dorin Pavel, considerat cel mai de seamă hidrolog (autorul proiectului barajului de la Porțile de Fier, a hidrocentralei de la Bicaz) venea vara la Vâlcele în 1930-1940 unde și-a amenajat o casă de odihnă.

Mitropolitul Nicolae Colan înfruntând autoritățile timpului, a venit la Vâlcele în 1942, oficiind o slujbă pentru îmbărbătarea sătenilor aflați la marginea vremelnice frontiere.

Astăzi din înfloritoarea stațiune a mai rămas doar paragina, începută în anul 1940 și continuată ca urmare a trecerii frontului în 1944 peste localitate.

S-a fondat apoi aici o colonie de copii și mai târziu Colonia greacă.

Trecutul Vâlcelelor încărcat de prezența unor nume glorioase ale istoriei românilor, îndeamnă azi la rezolvarea atitudinii noastre față de o localitate lăsată acum în fața valurilor de dezinteres și lipsă de investiție morală și materială.

BIBLIOGRAFIE

1. Szava Gerő, *Előpatak gyógyfürdő* (Stațiunea balneoclimatică Vâlcele), Sf. Gheorghe, 1955
2. Szabo Vazul, *Előpatak gyógyfürdő* (Stațiunea balneoclimatică Vâlcele), 1876.
3. Nagy Gusztav, *Előpatak gyógyhely* (Vâlcele loc de vindecare), Sf. Gheorghe, 1877.
4. Albe și pliante editate anual în limba maghiară și germană, anii 1885-1903.
5. Potsa Jozsef, *Haromszek varmegye Emlék könyve*, (Descrierea jud. Trei scaune), Sf. Gheorghe, 1899.
6. Orban Blas, *Székelyföld leírása* (Descrierea ținutului secuilor), vol.III, Buda, 1869.
7. Moldovan Nicolae, *Însemnări personale din perioada anilor 1930-40*, ms.
8. Colecția ziarului *Cuvântul nou*, cotidian al județului Covasna, Cercetări de arhivă efectuate de către publicistul Ioan Negulici.
9. Alexandru Tzigara Samurcaș, *Memorii*, vol. I, pag. 60-62, 1991.
10. Gen. Ștefan Stoica, *Jurnal personal*, în *Magazin Istoric*, nr. 4, pag. 57-58.

VÂLCELE RESORT AND ROMANIAN OUTSTANDING PERSONALITIES WHO HAVE MADE A HALT HERE IN THE XIXth-XXth CENTURIE (Summary)

Vâlcele resort, lying in the Eastern depression of Baraolt Mountains has been from the middle of the XVIIIth century up to the breaking out of second world war of the most familiar resorts from Transylvania.

By its geographic position, as well as by its rich balneological resources, the resort attracted many tourists, among who many outstanding personalities, out of whom we mention: George Barițiu, Timotei Cipariu, Iacob Mureșan, Nicolae Bălcescu, Andrei Șaguna, A.D. Xenopol, I.G. Bibicescu, Cezar Boliac, Dimitrie Bolintineanu, Anton Pann, Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, King Ferdinand, Carol the IInd, and Mihai the First, Prince Sturza, Cantacuzino, Bibescu and many others.

Its past, filled with the presence of some glorious names of the Romanian history urges to a present reevaluation of our attitude towards a locality left at the mercy of the waves of disinterest.